

श्रीः

ईसपं दएकातगुबाखं

जे० एस्० मल्ल,

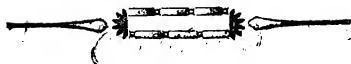
नेपाल.

“पशु-पत प्रेस” मा छापियो

ने. सं. १०३५

मू. धे. १२५

Humanity

हशना

गुगु जाति या गुगु भाषा जुया चोन रगुहे भा-
 वं ज्ञान वृषु सा याकनं ज्ञान युइका काइ अकि स-
 कसिया थुकी भिन्न माब लुया वइमखु । निवा भाषा
 बोने बळे आपाळं याना छयोंळे मदिगु जुया निर्ति म-
 चातसें छयोंळे योगु भाषा मचागु बखतए बोनेत था-
 कुनं चाचां यन । हाकनं मचातएत थअगु भाष्यागु स-
 फु थउकहे मरु गुळिं सेनेगु छिपा लावन । यूरोप इगु
 बा मेगु पूर्वइगु भाषां यजू दको सिवे माथु ज्ञान हे ख
 । आपासिया मेगु भाषा बोनेत मउका मरु मुळि थ-
 अपिनिगु हे भाषे मेमेपि बुद्धि दुपि जाति तएगु ज्ञान
 दुगु सफु दुसा आपासित अनं पुइ; ई नं आपा सि-
 ति वनि मखु ।

सअपिसं निवाभाषं सफु मचोगु कारण नामरि
 आख ब आ थउकहे मसीया निवा आख धका मा-
 नैयाना तअगु आखं नं पो भाषेत बां लाका मज्जो

गुलि ख । ह्यापं इगु आख गुप्ताक्षर खसानं सुं मि-
थिळा देस्या पिं बळा बळे अमिगु आखइत निवा आ-
ख याना लि नं ह्याप पालि व छुं संस्कृत भति २
ज्याना चोंगुलि आपा छ्याना तराइ इगु भाषा नापं
ज्याका बिया छिनं आखं भाषा मजोन । थुकिं छि-
पा ज्ञानित आपा दया वयाळि भाषेत जोनिगु आख
दएके मालिगु परिणाम खने दु ।

निवा भाषे ज्ञान वीगु तअगु सफु दूगुसः आ आपा
खने मदया बन । एनं राइट् अनंरवळ जी० एम्०
निवाळं पूर्व उत्तर इगु भाषं चोयातगु सफुली खअगु
थउकन्हे फुक ज्ञान दया चोंपिं जातितएगु मती छि-
सैं मिले जुया चोंगु बाखं छपु थो चिन्हंगु सफुली
मलो सानं कें कना थका गु दु; व सकसिनं बां ला-
का थुइका बोना हे दी ॥

पृथ्वियागु भंडारे (धुकुती) बिद्यायागु
दृष्टि या सँ.

इश्वरं थो पृथ्वी सं पूर्ण पदार्थं पूर्णयाना, न्या-

कोहे नष्ट यासाने फुयेमजिका देवता, मनुष्य, राक्ष्य-
 स्, पशु, पंक्षि, कीट पतंग, थलजंतु, बनजंतु, जल-
 जंतु, आकासचारि, व सकल जीव श्रृष्टि पाना थो
 सकल प्राणीत आहार बिहार गुलि मा थो फुक्तसिमं
 गुगु पदारथ गुलि गुलि इच्छा याइ वं इच्छा माफि-
 कं भोग याकेत गुगु जातएत गुगु सक्ति गुलिमा च-
 लिं सकल संयुक्त याना, ब्रह्मांड या संजु (पिला)
 दएका, बुद्धिया ताळं दोया, कर्तव्य या ताचा दए-
 का सतसंग यागु चक्काए हाना, बासना यागु खिपतं
 चिना, धर्म यागु नकिली खाया, बिद्यायागु दृ-
 ष्टि खनेदएक तबातल । थो धर्मयागु न्याकी अध-
 र्मितसें खनि मखु; बासना यागु खिप लांभि फेने
 फइ मखु; सतसंगया चक्काए हाना तअगु ताचा कुसं-
 ग पिनिसें लिकाए फे मखु; कर्तव्य यागु ताचा अ-
 कर्तव्य, या, अलामितमि चाएके फे मखु; बुद्धि दो-
 या तअगु ता मूर्खतां चालि मखु; बिद्यायागु दृष्टि,
 जुगुलिं, अबिद्या बिद्या मसहसिं खनि मखु.

गथे सकल वस्तु दुगु थासे मिखां मखं हसित
 छुं वस्तु काएके छोए बले वं मागु वस्तु हए फे मखु

उलटा बस्तु जक ल्वाकबाक याना सेंकाबी, अंथयें
 बिद्या मसहस्रि थो व्रंझांड या हुं सुख भोग याए कै
 मखु ।

गुगुं बाखने अर्ति कना मुगुलिं मकं सें थकागु
 कारण मचातए बुद्धि मिहिनि जुया थवं थका ख ।
 भाषा अमुद्ध बा उत्तर, पूर्व व पछिम इगु भाषा द-
 क्षिणइगु लिसें ज्यासानं क्षेमा याना दीमा ॥

जे० एस्० एम्० निवा, का.

ईसपं दएकातगु बाखं.

को व गोप १

ल तोने प्याचाया मुछीजुया सीधेचोह कोछल लं
दइलाधका स्वेतछग गोपलिक बोयावन ॥ व गोपए लुं
ल दुगु ख तर उकि वलहो जुगुलि केवकोखं न्हाँमंत ॥
वकोखं व गोप गोतुइकेत सति तर व गोतुइकेत थगु
वलं न्हाएमंत ॥ अले गथेयाना ल तोने नत्र सीनध-
का मती लुइका सोवले सतिले व लुं फिमचात खन
व कोखं व फिमचात छगछग हुना व गोपेकुकल ॥
थुगु जुगति यानालि ल वनावेष थगु प्यास लंका
वज्यान्वचे याना वन ॥

गनभिगुज्यायाँए धइगुइछादत अनलं दुधकासीकि

मचा व गुखिचा २

गुगुं काले छल मचा फइवठाँ विचायाना चोना चो
न व ख्यालं वेळव्यो गुखिचा वल गुखिचा वल धका

हाहां यन ॥ थुगु हिसावं व हागुलीं बुइ चोंपिमनुष्य त
 थअगु ज्या तोता धाथेनं गुखिचा वलखला धका सकलें
 स्ववल; तर वक्को पतिहं अन गुखिचा वगु मखु खा-
 लि व मचां ख्या यागु जक खना लज्या चाया ल्या-
 हां वन ॥ अमिसं ख्या यागु जक सी व अमित आह-
 कनं गुखिचा वलधका वमचां सतल धासानं अमिसं
 वइत मदत वइत वने हेमखु धका मती तल ॥ अंते छ
 न्हु गुखिचा छल्ल वहे वल ॥ व मचा तसकं ग्याना गु-
 खिचा वल गुखिचा वल धका तसकं हाल तर सुना-
 नं वहागु सलेत वास्ता मत ॥ वगुखिचां फइत स्याना
 नएत न्हाप लाका व मचाइत निं स्याना विल ॥

फस् खँ जक ह्याना जुइ पिसं गुवलें छको खगु
 खँ ह्यासानं अमिगु खँ विश्वास् सुनानं तइमखू ॥

मचत व ब्यांत ३

सुं मचत पुखुलि लखे चक्रदाएका केका ह्येता
 चोना चोन अमिसं थुकिया निंतिं थपिनि फको वळं
 वाकुलि कैका चोन थोकैक गुलिं वपुखुलि चोंपिं बि-
 चरा ब्यां चात आपा लं सित अंते बाकि दुपिं सी-

यावे सुराह्य व्यांत मध्ये छह्य सीनं पुखुलिलं छ्यो
पिकया के चोंगु खँ धाल “ अे चिकि धिपिं भाजुपिं
दिनाहिस, जिं छिक पिंत बिंति याए, छिकपीनि आ
मह्निने गुख्या जिमित जिवे दिना सीइ गु जुया चोन”

सापुनिं व वयागु दुरु घत्र ४

छन्दु छह्य ल्यासेह्य सापुनिं या थगु छ्यो ले दुरु
थल तथा लें वना चोन “थो थले चोंगु दुरु मीवले
हुं दां दई ॥ वदामं खे न्यानाहे ॥ व खेजं नीह्यति खा-
चा त थोइ ॥ थो खाचत खा थीके गु वखते लाक हे
मीत जीका वोळनि । अपिं मियागु दामं जित जात्रा स्वा
वनेत वस न्या ए, वाऊगु वस वपरसी जित लो-
इ ॥ वाउगुहे न्याए ॥ थो वसलं पुना जि जात्रा स्वा वने.
अले अनदुपि सं जित येया स्वाइ तर जि योथेंचोंका अ
मित स्वे हे मखु” धका हादां वन ॥

लएतागु थो धिचार लगेजुया वं व मति लुयावगु
खँइत मीले याएतवं छर्थो सं कल ॥ उगु वखते वयागु
दुरुथल कुतुवल ॥ वदुरु वाँएव खँ, खाचात, वाऊगु वस
जात्राए मिजं तेत नकल कया मय लुना केने धइगु

बिचार स्मेत् फुकं नाम् जुल ॥

खाचात खंजं मथो तले गोह्म दर्ई धका नी म-
ते. खोला वम्हुतुसीया बिचे ला तोफी धइगु बरा
बर भय दु ॥

खराहा व वया पासा पिं. ५

छह्म खराहा इत भि व दया दु धका तह्मसीनं
सिल उकिं वइत बुइ चौपिं पशुत स्ये पासा न्याला तल.
छन्हु सिकारि खिचातसें वइत खन ॥ अमिसं वइत थ-
पाचो सं कस्त परे जुइका लित कि व अन्ते आपा
त्यानुचाया लें सी चोना चोन ॥ अनलं हे सल छह्म व
जले व आपा लें ताल ॥ जित छं के गके व्यु अले सी-
कारि खिचा तसें जिगु नाँ ताएका लुइके फइमखु ध-
का व खराहां सलइत धाल ॥

बिचारा खराहा ! छंत थे जुगु खना जि आपा
दुःख ताया तर न्होने स्वो, छं फुक पासापिं सतिले
हे दु धका झासका तया वया पासा जुया चौह्म सलं
वखराहा इत धाल ॥ वं अले दोहोसा इके मदव फो-
न ॥ जिं छंत मदव बीगु ख तर जि सादोहो वठां या

नाय जुया चोना ह्य जुया निति जि व वठां नापंव-
 ने माल धका दोहो लं धाल ॥ जिगु ह्ये चोंगु सँ आ-
 पालं खस्रो जुगुलिं जिके चोनेव छं तनोइ धका जि-
 ग्याना नायुस्य चों गु तें दुह्य अन फइ दुखना धका
 लिपावह्य दुगुं वइत धाल ॥ तर वफइ सँ थ वमला गु-
 लिं वइत कुबइ मफु हाकनं सिकारि खिचा तसँ फइत
 नं खराहाचा तेत नं नेत बाकि मत धका वफइसं व-
 इत धाल ॥ व बिचराह्य खराहा या चिकि धिह्य बाळी
 चायीके जक भरोसा काएगु बाकी जुयावन न्हाप वंपीं व
 व लापिं तहि पिसं हे छंत मदत मव्यू धासीं ली जिचि-
 कि धिक वमला ह्यि सँ छंत गथे मदत् विइ फइ ध-
 का व वाछि चां धाल. उवले हे लाक सिकारि खि-
 चात खने देक वल व बिचाराह्य खराहा इत वया
 कर्म जुथें जुइ धका तोता व वाछि विसेवन ॥
 हाय, पासापिं धैपिं कस्ति हा थें खः सुखगु दिने
 अपिं वठां जुया मुना चों वई तर सूर्य्य देके सुपाचं
 तोपुइ बले थें दुःख परे जुइव अपिं माआसा नं लुइहे म-
 गु" धका व खराहां धाल.

छं पासाइत दुख परे जुइ बले, विलं वयाए म-

ते, याकनं वइत मदत व्यू ॥

फयाका धों व अंगुर ६

छन्हु तानो खुन्हं छह्य फयाका धोलं पलखाले ग
याचोंगु अंगुरमाए छुं अंगुर खन ॥ वं व काएत ती-
न्हुल तर वं तिं न्हुया न्हा दएके मफुत. अकिं अले
थगु न्हा दको बलं तिन्हुल ॥ तर एनं वं उकित न्हा
देके मफुत, न्हाको तिन्हु सानं व के के जक लाओ
न ॥ अन भिगु पाके जुगु अंगुर सया चोंगु ख तर
व अं गुर वया नितिं अन सया चोंगु मखुत. व अं-
गुर्काएत वेला छाएसितिं छोये छाए धासा व अंगुर पा-
उसे चों गु जुइ धका थमनं अंगुर न्हें दएके मफुगु ख-
नावं धाल ॥

थमनं काए मफइथें चोंगुवा थत मदइ थें चोंगु व
वस्तु इत मनुष्य तसें थपित मागु मखु धका धाएयो

सुकु भट्ट व यार्इ अर्थात् इमुं ७

जेट् महिनाया छन्हु तानोंगु दिने छह्य इमु यचुगु
खुसिं ल छघुटु तों वंह्य संजोगं कुटुवन ॥ खुसि वइ

त चुइका यंकल ॥ सतिले चोंगुसिमा चाए जुना चों
 ह्य छह्य सुकु भटुं व इमुं कुटु वं गु खन. व सुकु भ-
 टुं खुसी सिमाह छह कुटुका बिल. व इमुं वहले पेपु-
 ना आखिरे ज्यूबचे याना खुसी सिथे थें कवल. थो
 जुयाँ तन्हू मरु बले छम्ह सिकारिं वहे सुकु भटुइत
 केका स्याएत ताके यात ॥ उगु बख तेहे लाका वइ
 मुनं व मनुया ग्वालि न्याना बिल ॥ वं न्यागुलिं व
 मनु झस्के जुल उकिं वयागु ताक् स्यं का बिल ॥
 वसुकु भटु ज्यू बचे याना बोया वन ॥

थंनं म्वाना चो अथेंतुं मेपितं नं म्वाना चोंके व्यू.

गदाहा व चिकि धिह्य खिचा ८

गुगुं काले छह्य मनुया चिकि धिह्य खिचा छह्य ल-
 हिना तल. वं व खिचाइत असंख्ये यो वखिचाइत थ
 गु भुइहे नकी थगुमुलेंह फेतुका तइ. वहे मनुया गदा
 हा छह्य नं लहिनातगुदु. व गदाह नं न्हिछित सि
 लहेगु ज्यायाइ ॥ हाकन बहानि जुल धाएव घटे वना
 ल्हो वनेमा गपाचो दुःखी जि चछि चछि न्हिछि न्हि
 छी ज्यायाए मा ॥ व चिधि धिह्य खिचाया धासा

याँक जिदगी विते याना चोना ॥ व खिचां मालिकइत
 खयायाना लेताहु थें जि नं खयायाना लेएताएका
 जिपाखे स्त्री के फुसा मालिके जितनं वखिचाइत थेंहे
 येईधका व गदाहाँ मतीतल थ हेमती लुइका व तवे-
 लाल बेना मालिकह चोना चांगु कोठाए वन वगदा-
 हा मालिकह सियागु खवा फेत तिन्हल वनंलि व-
 या न्हेपने वना तसकं हाल तर आ व गदाहाँ थो वे-
 सोहवत याएगु खया ठठा याना थमनं मयागु ज्याया
 गु लिबुइ चोपि मनुष्य तसें वगदाहा वें चाल धका
 ठानेयाना कठी नो जोन वया वइत दाया पि खया
 ना छोट

हुँत भउ व गं १

गुगुं काले छुं छुत भउछह खना सदां थ
 पाचो भय काएमालकी वं अमित स्याना नइ धयाग्या
 ना चोहनेनं हिननेनं चिलेगुहे अमिसाहस् मवल शुगुजा
 गु अवस्थां अपि ने मखना हे सीनधका अमिसं मती
 तल ॥ अकिया निरति अपि फुक छथाए मुना
 आ झिसं छु यासा जि धका छल फल याएत अपि

कुक थुगु हिसाव आपा संका कया चोना चौं बले
 “ जि भिगु तजविज् छगु लुइके धुन लुधासा व भउ
 या ककुते गंलग घाना विगु अले वं पलाछेत धाएव गं
 सदए व झिथाएथिक वमव सकिे जीइ” धकाछहवे
 अदबिह्न ल्याहोह्न लुं धाल ठो भिगु खं लु आसा
 बिल. लुत खुमी जुया तितिमिति न्हुल आतले सुमुक
 चोना चौंह छह्न बुढाह्न गंभिरम्ह लुं दन “गुखिचा
 इत ह्नेप जोना तेगुव छमीसं झगया द्विप्पने लस्सा लगे
 यानाविगु धागु जिनेने धुनो, तर झिसं भउइत गंघा-
 केत लुयाए ” धका व गंभीरम्ह लु धाल .

थत आपत् परेजुइल्ले न्हाथेहे भिगु तजविज्
 जुसानं ठमनंयाएम् फइगु तजविज् मांचे यानागुज्या
 लगेम जू” याएहेफइगु जुसा जक ज्याल्लगे जूलधका
 सीकी ॥

न्हिप्यं चबुका चौंह फयाका धौं १०

लुं चिकि धिपि खाचत खूवं वळे छम्ह फया
 का धौं खारे केन व खोरं बलं प्याहा बल तर द्विप्यं
 छपु चबुत, व ढइस्त मित्र बं धुवर्ग लिसें ज्याखँ या-

ना जुवले व खनेव सकले न्ह्योगुलि वं ठगु न्हिप्यं मरु
 गुली आपा हानि जुल धका मतीतल. न्हिप्यं चवुवेल
 तु हे ठगु ज्यु नापं वंगु जुसा वरु ज्युगु ख धखा वया
 मनें वन. तरज्युकोनं सुधारे याएगु मतीतया वं ठजाति
 दको सीत छगु थासे खँछगु नेंके त वाधका सतल.
 “जिं स्वेला छिकपिं फुकस्या गु न्हिप्यो त्वाल्हाना
 छोसा बहुत फाइदा जुइ थें चों. जि न्हिप्यं मरु गुलिं
 गपाचो जित उखेर थुखेर जुइत सुबिस्ता जु’
 थोख छिक पिसं अनुभव मयाक सीमखु. झीत न्हिप्यं
 छुज्या चले जू. सिकारि खिचा तसें झीत लिउ वइ बले
 झी झाले लं प्वाले द्वाहा वने वले थुकिं झीत लें पने-
 यो. हाकनं थोहे झीगु न्हिप्यें यानिति हे मनुष्यतसें
 झीत सिकार याइ गु ख. अले हाकनं झिसं न्हाको व-
 चेयाना जुमानं थो न्हिप्यं खोरे काण्यो “धका वं सक
 स्याया न्ह्योने नेंका विल. “छ हाकनं छुं जुक्ति याना
 थगु न्हिप्य दएका काए ज्यु गु उपाय दुगु जुसा छं जि-
 मिगु न्हिप्यं मदका छेव गुलि थुलि फिकि याइ मखु
 थे जीस्वेला चों” धका खंताह्य छह्य पक्का म्ह बु-
 ढाम्ह फयाका धोलं खिसूस न्हिला धाल.

स्यं पिसं सेंके त हे श्वेयो. झित कएका धागु
खें उलटा नका छवेगु ख्या मजा गु स्र.

गुँइ भालु ११

निह्य मनुत तहंगु गुई लं वनेमाल. अपिं मध्ये
छह्य सिनं “झिसं जंगल यापि जं तुत नाप लात धा
सा जिं छंत मदत् वी छं नं जीत वीमा” धका धाल.
अये मया स्यं ज्यूला धका वया पासां धाया अपिं
वन. अपिं तापाका मवं वळे तु छह्य भालु गुइलं पिवाँ व.
ल व न्हाप लाका वं वइ त वं वइ त मदत् वी मा धका
धाह्य मनु ला थपासा इत छुं हे मधा स्ये स्वागारु सं
का सीमा गया वन. वया पासा सि सें गथे याना थ
गु ज्यू बचेयाए धइगु मसीया व थासुपाया गोतुल.
थगु सास फिना सुमुका सी लुना चोन ॥ व तहि
ह्य जंतु व थीक वया वइत वया ठुंनाना तोन. व
भालुं वइत सीह्य ठाने याना वइत छुं मयासैं ल्याहा
वन. भालु वना निर्भय जुई धुं काली व पासाह्य सि
मां काहा वल. “व भालुं वयागु ठुना छं गु न्हेपने ला
क तबले वं छं त छु धाल” धका वसिमां काहा व

हिसैं न्हेला थगु काथर पना व वेइमानीतंका छवैत
नेन “व सिमा च्वे चोंह्य वव्नास् ह्य मनु खना होस्
या लीपा वइत गुबले सं बिस्वा स् याए मते” धाल ध
का वया पासां वइत नैं कल. थत पेरे मजु बलेतु हे
थपासा पित मदत् बिया ज्यां क्यो.

चि कु कुबीका ह्य गदाहा १२

छह्य मनु चि छकु न्याना थह्य गदाहा याके
कुबीका छेपाखे. ख्याना वया चोन. अपि छगु खु
सी थें बले गदाहा खुसी दथुइ कुटुवन. गदाहा याके
चोंगु चि फुक नाला वन. अकि वगदाहा कुकुबिइ
म्वाएक याउक आनं दं छे वन. कन्हे खुनुं हाकनं चि
न्याएत वं गदाहा ख्याना वन. वं वगदाहा इत हाकनं
चि कोबुइ कल. व गदाहा वहे खुसी थेने व न्हाप
कुटु वं गु थासे हे हाकनं न्हापइ थें तुचिनाला वनेव
याउ क वने दइ धका कुटु वं थें चो क ग्वारा तुल.
अले चिफुक नाया वन. तर आव गदाहा यागु च
लाकि जक सीव व मनुषं आवले वन्हा कुगु कपाए कु
छकु न्यात. व कपाए कोबुइ का वगदह्य ख्याना वल.

अपि वखुसी जक थेनेव व गदाहा नं थगु न्हापइनु
चलाकी ह्मेतै धका लखे को ब्वात. व कपाए कुप्यात.
व कपाएकु न्हापया वे आ झिदुगं इयातुका वईत
कोबुइ का यं कल.

छको ठगेयासा ठगेयाह्म सीत लज्या ख. निको
ठगेयासा ठगे याका चौह सीत हे लज्या धायेमा.

छह मनु क्या काए व गदाहा. १३

छह मनु गदाहा छह बजार लगे जुइथाए मी
धका थकाए व थमनं व गदाहा ख्याना यं कल.
अपि तापाका मवं बले छग तुथ्या थाए थेन. “सो थो
निह्म मनु गपाचो मुख धाए, थपिनिह्म गदाहा इत म
गस्ये सुमुक सुविस्तां न्याएका थपिवया ल्यूल्यू दुःख सि
या न्यासे वना चोन” धका अत तुथि चोना चोंपि
मिसातसे धाल. थो खं व मनु ताएव थकाए इत व गदा
हा गेका ये कल. अपि छ पाउ ति म वं नि बले अ
मिसं त-हं गु मामला छरुफरु गं भीरं याना चोंपि
बुढा पि मनु छ व ठां मुना चोंथाए थेन. काएह्म गया
उउह्म न्यासे वगु जक खने व “आ थउकन्हे ल्याहो

पि सं बुढा पित बिचा संचा मया, स्वां व बद्मासह
 गदाहा गया वल बुढाहसित थ कें कें न्याएका हल.
 काहा वा, छं वउ यात गेका लाहा तुति त्यानु गु भ
 तीचा लं के व्यू” धका वमनु मुना चोंपि मध्ये छह
 बुढा हसिं धाल. अकीं मचाह काहा वया वउह ग
 या भतिचा वं बले अमिसं स्वोह थ मचत पाछाया
 वइ चों पि मिसत नापलात. “छाए, अे अलसी बुढा,
 आपाचो गंसीह क्यातुह पलाहे लीलाके मफुह न्या
 एका थसुबिस्तां बने, भतिचा लज्या चामुवाला” धका
 व छह मिसां व मनुइत धाल. थुलि धागु ताएव
 व बुढा हसीं थकाएनं गेका निहं गया वं वं गां छगु
 थोनि थें चोन. उगु थाए छह बेपारि थें चोह
 ल्याहो म मनुं अमिके व गदाहा अमिह हे खला ध
 का नेन. ख थो गदाहा जिमिह हे ख धका व वउ
 हसें धाल. छपिं निह निह गया आमथे गदाहाईत
 दुःख बिया हगु स्वे वले ला सुनानं आम गदाहा छमि
 ह धका धाई मखु. छाए जिं स्वे वलेला आमनं छमी
 त कुबिया यंके मिवे आम गदाहा बजारे मीयंके
 गुनुसा छपिनि हस्येंजक वइत कुबिया यंकेमा ध-

का व नाप लाह्य मनुं धाल. व बुढाह्य मनुं ज्यूका
 वि झिसं यत्न याना श्वेका धका अपि गदाहाया ह्यं
 काहा वल. अमिसं व गदाहा इत गोतुइका नपथे तु
 ति पेपुं का चित अले व नप निखेर निह्यसें कोबुया
 व वं छगु तें थेन. थो गदाहा कोबुया हगु अनौठा त
 मासा थें चो न. थान्हेले मालिगु तमासा श्वेत मचत
 मिसा मचत बठां जुया मुना व्वांव्वां लाएबुया गीजे या
 वन. अमिसं लाए बुगुलिं गदाहा ग्याना सं बले व-
 इत चिना तगु खिप चबुना व गदाहा खुसी कुडवना
 वगदाहा लुकुं बिना सीत. व बुढाह्य मनु पुमृक छें
 ल्याहा वन.

झिसं फुक सीत खुसीयाना चित्त बुझे या धका जु
 सा सुइतं हे खुसीयाना चित्त बुझे या फई मखु धका
 व बुधा ह्यासिया मने वन.

गुंखिचा व सारम् १४

छह्य गुखि चाया ला नवले कें छको कठुई था
 त. वइत व कोचं साहि दुख बिल. वं स्या सहयाए म
 फया व कें लिक्क्या बीइह्य पथु जुसां पछी इत पुसान

आपा दां बीधका नापालाको सित नें कल. अंते छ-
 ह्य सारसं थो दां बि धागु नेना वइथा वल. वं थगु
 ताहाकगु त्वा वया कठुप्वाले दुछोया वकें लिकया बिल
 उलि धुं कालि जित. दस्तुरि बीइ धयागु दां ब्यू धका
 व सारसं फोन. गुखिवाया त्वाथे लाए धुंकगु छयों छुं
 मजुइक लीकाए धुं कानं हकनं दस्तुरि फोनिह्य गपाचो
 अभागीह्य थो जीव् धका वइत गुखिचां ख्याना छोट
 विरामि संकष्ट जुया चोनि वळे सुना नं छुं बीइ
 धायु तर विरामि सं कष्ट छुटे जुइव अमिसं बिइ मखु

गुंखिचा व छेलहिना तह्य खिचा १५

गंसि जुया कें व छें गु जक बाकि जुया चों ह्य छ
 ह्य विचारा ह्य गुखि चां सं जोगं छह्य ल्हों ह्य छें ल
 हिना तह्य खिचा छह्य नाप लात. “ए पासा थो ग
 थे जुल, छ थापाचो ल्होना पी चुसेचों जि धासा चा
 न्हि मधासें नेगु माले त गूंगुं हिउ जुये, जिसदां ने म
 खमा सिइ थें चों” धका व गुखिचां व सुयां छें छहि
 ना तह्य खिचा इत धाल. “जि याना थें याना जुसा
 छ नं जिथें ऋष्ट पुष्ट जुया चोनि, जि मालिकूया छें

खुं खुया थम यं कु धका जि बिचा याना चोने मा
छं नं अथे हे याना जिं दगि बितेयाए योसा सोनु”
धका व खिचां धाल “खुसीसाथ याए छाए मयाए धका
व गुं खिचां धाल. अपिं निह्य नापनापं वया चों वले
व गुखिचां खिचाया ककुते छुं दाग खन. व दाग ख
नेव व गुंखि चां वखि चा याके वं छु धका नेन. अ
किं अपिं निह्य स्या के चोंगू खँ जुल. “वसिख यागू
खों जुइ का” धका व खिचां गुखिचाइत धाल. “सि
ख, आसा छु छं यावले व ये थाए हिला जुइ मरुला”
धका व गुखिचां वइ के नेन. “छाए धंदा कया, छं म
स्यू ला, जि बांलाका धासा यथाए जुइ मरु. छाए धासा
जित भतिचा ग्याना पुह्य पशु धका अभिसं ठाने या
ना तगू लँ निहने जित चिना तई चान्हे जित तोता
तइ. छें चोको सिनं जित यो. आंम भुइ नयां बाकि
गू कोचा काचा नं जित नक; वा, छ छाए दुःख ता
या,, धका व छें लहिना तल खिचां वइत धाल.

“आहा छितभार्गयाए. छिगू मनं यया चोंगू जि
वन छि येयां तुं चोने माल. जिगूल्या निर्वि जा जि
मरुहो सानं जि सुयां आधिने छामखु” धका व गुखिचां धाल

सिख धइगू लूयागू जुसानं सुयां यइ मखु छा.
एधासा स्वाधिन् जुया चोनेगू हे तन्हंख.

भारत भंग व वया मचत १६

छह्य भारत झंग या छगू बालि बुया चों गू बु
ई थगू स्वों दएका मचात थोका तइतल. छन्हु निह्य
मनु वया व छो पिना तयागु लएजिलला धका स्वो बल.
आला थो छो पाके जुल, झीपासा पित थो लएत म-
दत काएत सतान्ही धका बउ ह्य सि काएह्य सित
धाल. मांह्य झंग छें वेव मचातसें तसकं ग्याना व म-
नुष्य ते जूगु खँ कन. “अमिसं पासा पिके भर कात-
ले झी ग्याएम्वा” धका व मांह्य झं गं वया मचातेत
धाल ॥ कन्हे खुन्हूँ बुइ छो लएत थपासा पिं बुइ व-
ल ला धका स्वो व वले सुं मवगु खना व बउह्यसिं
थ थिति सता निह धका थ काएह्यसित धाल ॥ थो
खँ नं मां ह्य झं गइत मचा तसें कना बिल ॥ “गथे
अमि मेपिं थथिति ख, अथेंतुं अपिं नं मेपिनि थथि-
तिहेख. अर्कि थपिनिगु ज्यातो ता थथितिया गु ज्या
सुना नं यावने फइ मखु” धका व मां ह्य झं गं म-

चा तेत नें कल. छन्हु निन्हु लिपा सअतके छोयापिं
सुं मवया वड ह्यसिं काएह्यसित “न्यो, भाजु, झिसं
मुयागुं भर काँएमजि ल, कन्हे सुथा तेलं झी वना हे
छोल वनेनु” धका धाल.

थो खँ मांह्य झंगं सीव “आधासा झी चोने म-
जिल, छाँए धासा मनुष्यं थगु ज्या थमनं हे याएव
थो ज्या सि धया हे वनि, धका सीकि धका” मां ह्य
झं गं मचातेत धाल.

थमं नं याना थें थगु ज्या बां लाका चित्त तया
सुनानं याना बी मखु, छाँए धासा थगुज्या थमनं खँ-
ना याको सुना नं मनंखना याइ मखु. थगु ज्या थ-
मनं हे याएगु भीख धका सीकि थमनं याएमागु थ-
गु ज्या मेपिनि के मदत् काया याएधका मेपिनि गु-
भरे गुबले सं चोनेमते, चोनेव लनाचोको बेलाजक
सिति वनि.

ताँ नपलापिं निह्य दुगुत. १७

छगुहे व्यासि लहिना व जया तअपिं निह्य दु-
गुचात व्यासि तोता मे थाए वन. अपिं छुं लँ वने धुं

कालि संयोगं अपि हाकनं चिकि बाळागु सिपु ला-
या तगु ताँ नप लात. व ताँ चिकि व्यागु छिनि-
ह्य झो याना जुइ मज्यू गु जुया चोन. छह्य दुगु व
ताँया छखेर लाना मेह्य दुगु मेखेर पाखे लावं गुलि
छह्य सें व ताँ छिना वेत तुति ताँए दिकेव छखेर पा-
खे चों ह्य सिनं नं थ न्हाप लाका छिना वेत पला
छिना बल. अपि निह्य न्हाणे हज्या ना व बले, अ-
न्ते बिचे नाप लात. उह्य वया उह्य बने नं मज्यू गु
थासे अपि निह्यं सेखि लिचिला मवं सें, ति न्ह्या,
चोया ल्वात. अले व सिपु तो धुला अपि लखे कुतु-
वना चुइका यं कल.

गाले कुटुवं का चोनेगुया सिवे लँ तोता बिएगु
म यिगु मखु. थ वं थ ल्वाए गु या सि वे भतिचा स-
हयाना मिले जुएगु ज्यू.

निह्य भउत. १८

निह्य प्वाथे पित्यापि भउतेसं गंगु कुराउनि छ-
धि खुयाहल. तर अपि निह्य भउत थो खुया हयागु
माल् मिले याना ई मफु गुलि ल्वात, अर्कि ए ने जु-

ये यांना इना काए धका नाळिस् याएत अपि वन.
अमिगु ल्वापु छिने याइल्ल पक्काह माक जुया चो-
न. व न्याए छिने थाइल्ल बिचारि जुया चॉल्ल माक-
लं लाहाति तराजु जोना कुराउनि बाकु थया निखे-
र तराजु भुइ तल. लना सो वले छखेर इयातुल, अ-
ले कोसा पाखेर चॉंगु कुराउनि निखेरं मिले याएत
वं वां न्याना नल. अले व खुवा तराजु भुइ तवले मे-
खेर पाखे हाकनं इयातुल. आहा नं कोसा पाखेर खु-
वा वां न्याना नएत तोह दुगुलिं हाकनं वं खुवा वां
न्याना नल.

थुगु हिसावं निखेर चॉंगु बरा बर नअगुलिं खु-
वा ल्लो जुया वं गु खना, वाकि गु खुवा लित व्यू-
अकिं हे अपि सं तोष् जुया वने धका अमिसं धाल.
छपि सं तोष् जुया माने जुसानं लमिसं नाळिस् या-
ए धुं कु सिलि न्याए सं तोण जुइ मखु; अकिं ऐने
गथे जुल अथेहे याए मा धका व माकलं धाल.

थुलि धाए धुं का व माकलं छको छखेर यागु
खुवा वां न्याना नल हाकनं मेखेर पाखे यागु खुवा
वां न्याना नया चोन.

व खुवा फुई थें चो गु खनेव „दुःख यांना दी म्वा-
ल वाकिगु जक विया दिस” धका दुःखताया व भउ
तसें धाल. मखु मखु आम थे हथाए चाया दी मज्यू
हाकनं गथे छपिं निह्म सेनं निसाफ् फोना अथेहे छ-
पिगु निसाफ् छिनेयाना विया या निसाफं जित नं
ज्याला मागू धका वं धाल. उलि धाएधुं का वाकिगु
खुवा वइगु ज्याला धका धया लोसुया नया वं अपि
निह्म भउतंत विदा विया छोन.

ऐनं त्याका नालिस् चाना काएगु यासिवे भति-
चा नोकसान् थवं थहे सह याएगु ज्यू; मखु सा आ-
पा नोकसान् जुइ धका धैगु अर्ति थोवा खनं शीत सेनि.

खिचा व खुँ. १९

छन्हु ख्यू गु चान्हे छह्म खुं सुं मनुया छें खुइ-
त वल. व छें लइिना तह्म खिचां व खुँवगु चाएव,
तसकं उत. खिचां उगु सअ ताएव व छे चो ह्म मनु
थ देना चोनागु लासां दना सोत. वं सुं खनं मखना
छुं सअनं मताया, खिचाइत मउकेत बोविया दें तुं व-
न. उगुवखते व खुँ तसकं ग्याना साँ गलए मुचुका चो

वन. खिचाइ त सिखलं चिना तगु, हाकनं आ वं उ-
इगु नं तोतुगु, खना व खुँ छैया लुखा थेंका बल. को-
ठाइगु लुखा खनेत थअके चों गु ताचा ज्वा पिकया
ताले जुला सोत. खिचां थो खनेव हाकनं तअसकं उ-
त. अकिं वछें चों ह्य मनुं लासां थँ छयों पिकया चा-
क छिनं सोत. तर वं सुं मखना, सअ नं मताया, थ-
अ खिचा खना तं पिकाल. “काहाँ हुं, पशु, छं जि
मिखा फु ति यात ले हे न्हो वेके वी मखु” धका वो-
धिया वं खिचाइत छखेर रुयाना छोट. अले खिचा
थाए तोता छखेर वन. व खुँ छें द्वाहा वना, काए-
फ को माल ताल खुया यं कल.

“झीत योपिं धायें यापिं पासा पिसं बीगु अति
नेने मा खनं” धका व मनुष्यं, कन्हे थगु छें माल ता-
ल् खु या यंकगु खनेव, धाल.

गुखिचा व तुँ थि चोह्य फ्याकाधों. २०

छग तजागु तुँथी छह्य फ्याकाधों कुटु वन. तुँ-
थि या अंगलए थगु न्होने यागु तुँति कएपुथा छुं
काल व अडे जुया चोन. उगु वखते हे लाका छह्य

गुँखिचा व तुयी कोसो बल. “आहा खिप छपु या-
कनं कया हकि, खिप मरु सा न्हाथिन्यागु बस्तु जु-
सां जित थकाएत याकनं कया हचि; छाए धासा जि
नत्र सी न धका” व तुँथि चोह्य फ्याका धोलं व गुँ-
खिचाइत धाल. “बिचारा पासा, छ दुःखए लाना
चोन, जि छं गुया निर्ति मती आपा करुणा लगेजू.
छ आमकन चोना चो ना गु गवए जाला” धका व
गुँ खिचां वै के नेन. छं जि खना धाथे नं दुःख ता-
यागु खसा, आमकन दना जित पिचुगु खँ नें का चो-
ने म्वाल; बरु छु मदत् ब्यू.

मदत् बीगु नं विलं ब याए मजिल नत्र जिसी-
न” धका व फ्याका धोलं गुखिचाइत धाल. व गुँखि-
चां शास्का छको तया सुं क छे वन. व बिचारा
फ्याका धौं लुकुं बिना सित.

छं फको सित मदत् ब्यू. छाए धासा ह्या को
आपा मेपिनि निर्ति दुःख ताया धका हेकेगु या सी-
वे मदत् बीगु भत्तिचाहे जुसानं तनहं ज्याएनंल गे जू.
छःएधासा खालि खँ जक छु ज्याएसं चले मजु.

पुखुली हरिण. २१

छन्दु तानो खुन्हं छह्म हरिण् प्यास् लगे जुया
 ल तोनेत छगु पुखुली वन. पुखुलि ल यचु से चो
 गु लि वया गु ह्यया किचा लखे खने दया चोन. जि-
 गु छयोले निखे पाखेरं कचा थपाचो बां लाका प्या-
 हा वया चोगु थो नेकु लि गपाचो बल् दु. थो नेकु
 ये हे जिगु मेगु अं ग मिले जुया बांला गु जूसा जि-
 ति बां लाह्म छुं हे दइ मखु. तर हाए २ जिगु तुति
 गपा चो चिकि पु; जित वरु थो तुति दहे मरुसा यो,,
 धका व हरिणं मनं मनं धाल. उगु बखते हे लाका
 सिकारि खिचा छबठां लिका छह्म मनु व हरिण इ
 थाए वल. वहरि णं थमं फफो ब्वाँ वन. व खिजे या-
 नागु तुतिसं वइत सिकारि खिचां व मनु पं न्हाए
 मदेक ब्वाँएत मदत् बिल. व ब्वां व वं अं ते अमा-
 ग्यां वं अषाचो बां ला धका तारिफ यानागु ने कु
 सिमा कचाए केन. अले सिकारि खिचा तसें वइत
 ली लाका छ्याना सिमाएलं कोकाल.

फ्याका धों व सारस्. २२

छन्दु फ्याकाधोल्या रुया याएगु मती त-

या व फयाकाधो लं सारस्इ त थगू छं भवे नकेत स-
 अता यं कल. भवेनके ते व सुर्वा तपागु भुइ पोंका व
 भू न्होने तएहल. व देमाया सी चिकि जागु लिं व
 सारसं थगु ताहागु त्वा थुना व सुरुवा तोने मछिन.
 व फयाका धोलं धमा धम् मे चं फेया फुक सुरुवा फु-
 का बिल. “छं भवे मनसैं चों गु खना जि दुःख ताए
 धुनो; छाए, छं थो भवे मयल थें” धका व फयाक
 धोलं वइत धाल. व सारसं व धागु खें त छुं हे लिस
 मब्बू. व सारसं “हाकनं आजि थाए भवे वा, आ जि-
 नके पालि धका वइत सतल. व धा खुन्हुं हे व फया-
 काधो व सारस् इथाए भवे वन. भवोजे खालि सुरुवा
 सुराहि छगले थना वं न्होने तयाबिल. व सुराहिया
 ककु चिकि पु, हो चिकि हो जुगु लिं व सारसं थ-
 अगु ताहाकगु त्वा दुत छोया सुरु वा मजां तोन. व
 फयाका धोलं धासा थगु न्हा स्या चोका नापं दुछवे
 मफुत. सुरुवाया ना आपा साइथें चो सानं सुराहि
 या सिथे किनाचों गु जक वं फे पावे जुल.

भवे सिधएका बिंदा काएगु व स्वते व फयाका
 धोलं तमं रुवा रुयू कल. अले व सारसं छं गथे जि-

त यात अथे हे जिं छं त याना गु ख” धका धाल.

थअत गथे यात कर्के त नं अथेहे याएमा.

अर्किं छं त मेपिसं गथे याके मंदु थमनं नं मेपि-
त अ थे हेया.

को व हएखा. २३

गुंगु काले छह भ्वासिह्म कोखं थ थिति व पा-
सा पिं तोता, हएखा छुना जुइ गु मती तल. अर्किं
सतिले लहिना तपिं हएखातएगु हागु पपु सिना ह-
एखा थें चोकेत व थउहए पेणुं का तल. तर हए-
खातसें वइत कोभका छकोलं सीका वइत ड्याना व
या छुना तगु पपु लिक्का व उताउलोह कोइत दु-
घा जुइका ड्यात. थु किं लज्या चाया छयों कोछु-
ना थ न्हापयापिं पासापिं व थथितिपिं लिसें तुं न्हा-
पइ थें जुइ धका व थअ जातिया थाए ल्याहा वन.
वया जातिं थअ जातिं तोता मेपिं थाए वनिह्म अ-
भि मानि धका सिया “आ छ जिपिं लिसें मिले जूह
ल्या मखुत” धकाधाया वइत ओमिगु सत्संगे दुमका.
छं थअ पासा पिं तं तुं जक बिस्वाम् याना जूगु जू-

सा छे आपा चौ बेइजति सहाए मालिगु नं मस्तु.
जिमिसं छंत हेला याए मालि गुनं मस्तु” धका अमि
मध्ये छह सें वइत नें का बिल.

गुफाँ व फयाका धौं २४

छह जंगलिह गुफाँ थअगु घवा समिए जएका
चोना चोन, उगु बखते अन वह छह फयाका धौं
लं “ वअथे लाए याना ” धका वइके नेन ॥ “छा
एवासा जि अथे याए मागु कारण् छुं मखनाः हाक
नं सिकारिनं सिकारिखिचानं खमे दुगु मस्तु,, धका
व फयाका धौलं धाल ॥ “आमथे लाख, आपत परे
जूवइ बले जि थगु हथियार जयेका चोने या सिवे
मेगु ज्याएहे लगे जुइमालि,, धका व गुफाँ लिसअ
बिल ॥

संग्राम याए मत्यो बले तुहे हथियार जीका तए मा

सिं कले २५

छह मनुया अज ल्वाए योपि जुयाचोन. वं अमि
त सँ तअको नेंकानं मिलेयाए मफया छुं ज्य किंसा

अमित याकनं मिलेयाए फइ धका वं सोचेयात अ-
 किं वं थअ काणपित सअता सिं छकले थअ न्होने
 हचि धका अमित अहाए यात. व सिं छकले बाँ लाका
 चिना वं थमचा तएत छह्य सित दतले तोथुले फ-
 इला स्वो धका धाल अपिं फुक सिनं सिकले तोथु-
 ले त सौत, तर मफुत अले सिकले फेना वं अमित
 सिकाए छकाए छकाए तोथुलेत अमित ललहनाविल,
 आमिसं वसिकाए अपुका तोथुलाबिल. “थेथेहे, ए जि
 काणपिं, छपिं मिले जुया चोंतले छमिसं थपिनि स-
 जुतएत बुकाछोए फइ; तर मिले मजुल धासा, छपिं
 सेना वनि,, धका सीकि धका व वउहसं धाल.

सागलए चोना चोंह सिचा. २६

गुणं काले छह्य सिचा सागलए वासा इत नके-
 त तइतगु घासे वना देना चोन. छह्य वासा धावे
 पित्या का व घाएँ नएत बल. व ग्यानापुह्य सिचां
 तिन्दुया, तसकं उना व वासाइत घाएँ नकेहे मव्यूधि
 कार एसिचा छंगुजन्म; छं थमनं नं घाएँ नलं मखुए
 नं जित नके मबिसं पना चोन” धका व वा सां व-

इत धाल. थो खना बुइ चों ह्य मनुं व खिचाइत क-
कु जोना पितेना छेत, वयागु दुगाह्ये कठि दाया
व खिचाइत लज्या चाए माएक नं छेत.

अन्न बुया चोंगु बुँ. २७

छह्य बुढाह्य मनु या बुँ छख दु. व तचोंकं उ.
साँ मंत. वं थ वचे मजुइगु जक खनेव थकाए पिं सो-
ह्य दुर्पित अं तए अर्ति नेके गु मती तया, सतके छो-
त. “आ जिसीन, जिं छमित छगुज्या याएगु अहा-
ए याना थके. जिं छमित धनू तै थकागु दु. वधनू लु-
इकेत बुई मालासो” उलि धाएधुं कथनं वमनु सिना
वन. व सिना वंह्य बउ नं अहाए याना थकुगु ज्या
याएत बुई मिहनत् याना माला स्वेमा निधका अमि
मती दुःख ताल. अं ते छें दुगु दां फुनालि बउ ह्यसें
बुइ दां हे थुना थकल जुई, धका दांमाला स्वेत चा
पाएँ छपाएँ दतले पाला पुइका श्वेत. अं ते छुं लुइ-
के मफया बुँपाले गु तोता बिल. “व बुढाह्य मनुं झी-
तं छुं मरु गु वस्तु माएके त थए छाए धया थकल,,
धका छह्य काएह्य सिं धाल. मेह्य काएह्यसि. “आ-

झी सं थुलि मळि मिहनत् याए धु न धासि लि थु-
 कि छोहोला छे नु” धका धाल. थो भिगु खँहे ख
 धका सकलें माने जुया अमिसं पुसा होल. छो पाके
 जुइगु बखते लाका पाके जुल. न्हाप बुढाह्म मनु या
 पालाए सियावे आपा छो दत. आ व ल्याह्मो पि
 काए पिसं व सिना वं ह्म बउया गु अर्ति या माने
 थुइका काल. थो अन्न आपा पैदा जुइगु हे बं धन
 धाया थकुगु ख; जिमित अल सिमजुसैं हिचोति हा-
 एका कमाणे याना थन थइगु वयागु मतलब् खनं
 धका वकाए पिसं बाँलाका सी काकाल.

छं ह्यागु जुसानं मलूतले मालासो, छं गु मिहि-
 नत् सिर्ति वनि मखु.

मनु, सल व गदाहा. २८

गुगुं काले छह्म मनु थह्म गदाहा छह्म व सल
 छह्म ख्याना थन्यासे वना चोन थ अगु माल ताल
 व गदाहा याके कु बी का यं काचोन. गदाहा या कु
 आपा श्यातुया “सलइत छुं माल ताल छं कुबी या
 मब्थूसा जि जा सीन” धका व गदाहां धाल. “तर

छुं मतिचा कुबीया ब्यूसा जि ब लं तलं छें थें क व
 ने" धका वं धाल. व सलं वइगु खें व वास्ताहे मत-
 सें "नु" धका बो बिल. अं ते व कु कु बी मफया
 व कुं लहाना बगदाहा सित. व गदाहा जक सिगु ख-
 नेव व मनुं व माळ ताल फुक व सल इत कुबी कल
 व सिह्य गदाहा नं वइ त कुबीका ये कल.

हेथिन्याह्य सें नं थअगु जँ त मधु तले जक स-
 ह्याना चोने फइ.

गिध कोत व भउ. २१

छमा तअमागु पुलांगु कोसिमाए छह्य तह्हिय
 गिध चोना चोन व गिधया लुसि नं मंत, बुढा जूगु
 लिं वं भिखां नं मखन वं वहे सिमाए चोपि कोया
 मचात बिचा याना चोना चोन वको या गांवौ पिस
 थपिनि नसा मातले थमचात बिचायाना चोगुलि व
 गिद्ध इत थपिनिगु नेगु वस्तुइलं लिक्कया छुंन्हिन्हि
 नेगु बियातल. छन्हु "ताहा न्हेप,, नांजुया चोह्य म-
 उ छह्य सिनं व कोया मचात नएत बल वइत, खने-
 व व कोया मचात तसकं ग्याना हाल अनचोह्य भि-

छं वसअ ताएव “अनसुवल,” धका नेन ‘जि भउ
 ख’ थका व ताहा हंपं धाल. हा भउते ला नएयो
 थन धासा कोया मचात चोना चोंगुदु— जि थो ख फु-
 क सिया अकिया निर्ति याकनं थनलंहु, मखुसा जि
 छंत स्यानाबि” धका व गिद्धं धाल. “अथे मखु, आ
 जिला तोते धुन उकिं बुइ चोनिर्पि फुक पधुतसें व
 फसे वोयाजुइर्पि अंगतसें (जिभिं धकासिया) जित
 यो. जित थन चोने बिया दिस छाएधामा छि बुढा
 नं ख बुद्धिवान नं ख अकिं जित आपा मेनादी फु”
 धका व भउं धाल. थए व गिद्धइत हेकु गुलिं
 व चलाक्ख भउयाके व गिद्धं विश्वासू तथा वइत
 व सिमा ब्हांगले चोने बिल. निह निह व उभलं सु
 कोया मचात नया वाकीगु कें जुको व गिद्ध चोंगु
 पुलांगु कोसीमाया प्वांल यंका तथा थकल व को
 या मचात स्यागु व गिद्धेत पायाकेत. निह निह थमचा-
 त मदया वंगु खना अन चोंपि कोत आपा दुखताल.
 अमिसं कें जुको व सिमा प्वाले खनेव अमिसं व गि-
 द्दइतहे पायात. अले अपि फुकसिनं व विचारावु-
 ढाह्म गिद्ध इत ड्य्याना स्याना बिल.

“सत्रुया सिवे मिथ्याह्न पासा गपाचो मभिध-
का” धाया व गिद्ध सिना वन.

बोहहें व लुँयागु खें. ३०

न्हाप सत्य जुगे छह्न मनु व वया कलाया
न्हि छग लुँयागु खें छइह्न बोहें छह्न लहिना तइतल.
तर अमिसं सुथां निसें बहनि त अर्था त् न्हिछि या
छग जक लुँयागु खें छइगु आपा बिलंब लगेजू ध-
का मतीतया व बोहहेंयाके छकोलं हे दको लुँया
गु खें काए धइगु इच्छा यात. अर्कि अमिसं व बोह
हेंइत स्यात. जा, अमिसं स्याना सो बले व बोहहें
नं मेपिं फुक बोहहें थें हे जक चोंगु खना स्याना
गुलिं अपिं आपा पछताए जुल. “गुह्न सिया आ-
पा दया चोनि वयाहे झन आपा दएके गु मनु वने
यो खनं” धका दुःख ताया व मिजं हिसें थकला
ह्न सित धाल. “आम खँ धाथेनं ख अर्कि हे ख दु-
गु भति भति नापं फुक मदएका चोने मालीगु” ध-
का कलाहिसें नेकल.

सल व गुफ. ३१

गुबलें न्हापइगु काले छह सल ल तोने त पुखु
 ली वन. अन व सलं गुफा छह पुखु सिथे चोंगु भे-
 ते चोना पुखुलि चोंगु ल बुलुका चों गु खन. सल
 हीं २ हाला गुँफा घों २ हाला ल्वाएत अपि तयार
 जुल. सल व गुफा इगु धवा खना मग्यागु जुसा अ-
 पि निह ल्वाहे ल्वाइगु ख. अंते व सलं छह मनु
 यागु ग्वाहार फाँवन. व मनु ष्यं कल्याण दएका व
 सलेत नका, धनुष जोना, वसल गया, अपि निह व-
 न. थअके मनुगएका थअ थाए व सल वगु खना,
 ग्याना, व गुँफा बिसे वन. व सलं वइत लिलाकल,
 अले व मनु वइत सीका कएका बिल. आ ग्याएमा-
 गु कारण् छुं दुगु मखुत, छाए धासा व सलया सत्रु
 सा धन जुइ धुं कल. अकि वसलं न्हाप इथें तुं स्वा
 धीनं व स्वछंदं जुइगु मती तल. “जि स्वा धीन
 जुया जुइत कल्याण लीकया व्यु धका व सलं मनु
 ष्य इके बिर्ति यात. “अँह, अथे मज्यू. आजि छजि-
 त ज्यालगे जूगु सी धुन, आजि गएत छं त तैतए”

धका व मनुष्ये व सलइत धाल.

थअ सत्रु साधे याएमाल धका थ ककर्या सदां
 न्यो जुइगु ज्या याएमज्यू; बरु थअ मिले जुपि जा-
 तिइगु लुं कसुर सहयाना जुसानं मिले जुया चोने
 गु असलख. छाय धासा झिसं चिकि धं गु इख फेरे
 याए धका उपाय माला गुलिं वहे उपायें थ ककर्या
 अधिने चोने माले व थगु जन्म बेथ जुल धका
 सीकि.

सांगअलए हरिणू ३२

सिकारि खिचात छ बठा नं हरिण छह सित
 लिना गुं पिरुयाना हल. व हरिण् ग्याना सतिले चों
 गु बुइ चों गु छे ब्वां वना, वासा तैत गु गोठे सु दोके
 सुचुका चोंवन. “छाए छ थथिन्या गु थासे वया, थ-
 न छं नि संदेह काल नाप लाका चोनि” धका वा-
 सां वइत धाल. “ए, छं जित भति चा जक सुचुका

चोने त भर ब्यूसा, जियाकनं थन लं वने” धका व हरिणं वइत धाल. ख्यूया वल अले बुँइ चों पिं मनु-
ष्यत द्वाहा प्याहा जुल, तर आमिसं व हरिण इत खं
के मफु. अर्कि आला तोता वने जिइन धका वं मती
तल. “आसे, भतिचा लँना चो, थो बुँ शुवा वइ तु-
नि, व थन वल धासानं छं गु ज्यान् या निं तिं जि
थो सु लिकाए के बीमखु” धका व वासां धाल. व
वासां थए धाया चोंबले लाका व मनु वया गोठे सो
व बले वं हरिणू इत खना, वइ त लाना यं कल.

अस्थिर बुद्धि पितं हे आया फाइदा जुइ. हाक-
नं थमनं विचार याना थें थ ज्यायाकेत तया तया पि
सं वि चार याना ज्या याइ मखु. सुइतं फाइदा मजु-
इगु ज्या दइहे मखु.

दुगु व तुथि चोंह प्याका धों ३३

छह आया मभिह प्याका धों तअजागु तुथि
के कुटुवन उगु वखतेहे लाका “यास् लगे जुह छह
दुगु अनर्थेक वल “लसागु खला धका व प्याका धों
लं वइके नेन” लसागुया खँला, थोतुथियागुल असं-

खय भिंगुख. जिं तावेजाल तोना चोनागु मखुसा तो-
ना स्वोवा,, धका व फयाकाधोलं धाल थुलि नेने व
वदुगु दुने कोब्बां वन. व फयाका धोलं वदुगुया नेकु
लि च्वाक पलातया तुथिच्चे तिन्ह्या थाहा वन“ छके
चाक ग्वाँए दकोति बुद्धि दुगुजुसा छतिन्हुइ न्हाप
लाका विचार यानानीं स्वोइ गु ख” धका व फया-
का धोल धाल “धार्थेनं ख, जिके आ लिपा तिनि
विचार वल जिं छँ त जिगु छयों तछयाके बीत कठि
डेबी थें जुल” धका व विचारा दुगूं छयों थकया
धाल.

तँगु पाँ. ३४

गुगूं काले छह्म गुंसुदा खुसिसिथे बुया चोंगु
सिमा छमा पा वन. संयोगं वया गु पा खास कुटु
वन. थअगु पाँ मरुगुलि दुख ताया व गरिब्रह्म मनु फे
तुना खोयाचोन. छह्म देव व दुःख खोगु सहायए म-
फया वइत मदत ब्यू वल. व देव व मनुइगु खँ ने ने
धुँका व खुसि लुकुंबिना लुं यागु पां हयाबिल. व-
मनुष्य व पां थगू मखु ककिं वं काए मखुधका धाल.

हाकनं व देवं लखे लुकुं बिना वह यागु पां कया बिल. एन
 व मनुं थगुमखु धका व पाँ मका. अकिं व देवं हाकनं छ-
 को लखे लुकुं बिना वयागु कुटु वंगूहपो कयाहया बिल.
 व बिचा राह्य मनुं पाँल एताया काल देवं व मनु सो
 झो व इमान्दार जुगु ख ना खुसि जुया व लुं यागु व वहया
 गु पां नं व मनुइ त बिया छोट. व मनु थगु भाग्य खना लए
 ताया छें ल्याहा वन. वया पासा छह्य सित वं थो खंकन थो
 वया पासा इमान्दार मुखह्य जुया चोन वया थेंहे
 याना धनि जुइ धका मती तया व पासाह्य नं
 अन बना सिमा पावना थअथे थमनं थ गुपां
 कुटुका खोया चोन. अले ह्वापइथें तुं द्यो वया वइ
 त मदत याएत बिज्यात. देवं लुं यागु पां यत हया के
 ने व व इमान्दार मुखह्य मनुं फस् खं ह्वाना व पां व
 यागु तंगुहे ख धका धाल. थो फस्खँ ह्वागुलिं द्यो तंचा
 या व मनुइत वइगु कुटु वंगु पां नापं कया मविसें लि
 त छोयाहल. अकिं इमान्दार जुह्य मनु हे सुखि जुइ ध
 का सीकि.

फ्याका धों व को. ३५

छह्य को गंगु खुवा छधि त्वाथे तया सिमा

कचाँए जुना चोन. छह पक्का ह्य बुढाह्य फ्याका
 धोलं वइके चोंगु कुराउनि खन. “छ क्या बांला
 ह्य झं ग ख! छं गु मिखा गपा चो थि, छं गु पपु
 गपा चो प्वाला २ थि छं गु ज्यु फुक गपाचो चट्ट
 छाट् परे जुया चों. आहा थुजाह्य झं ग या सअ छ-
 तामरु” धका व के चोना चोह्य फ्याका धोलं धाल.
 व बिचाराह्य को थअत प्रसं सा यागु खना खु सि
 ताया तसकं हाल. हालेव व कुराउनि बें कुट्टवन. व
 फ्याका धोलं व कुरा बनि काल. “जि व को बां ला
 गुया बयान् याना; बां लागु खं ल्हानागुलि जित
 लुं मू मतु हाकनं फस् खँ बां लाका ल्हाइ पिनित नं
 मनुष्या नुगलं सी का काए मफुखनं. जि वयागु बु-
 द्धि यागु धासा लुं प्रसं सा मयाना छाए धासा बुद्धि
 मानं आपा खँ ल्हाइ मखु. उताउलो उपो जुइमते म-
 खुसा छं तहानि जुइ सो” धका अर्ति बिषा व फ्या-
 का धो सुं क वन.

फाँ, वासा, सा, खिचा व फई. ३६

छन्हु छह्य फा, छह्य वासा, छह्य सा, छह्य खि

चा व छह फइ सु तइतगु चुके फुकं नापलात. “प-
 शुतेएके ज्या काएया निरति जक लहिना तर्पि पशुत
 तहं धाएमज्यु ब रु गुह्य पशु खालि अर्थे वहे पशुया
 निरति जक लहिना नका तल वहे दको पशु मध्ये त-
 हं धाएमा” धका फां मेरि फुक पशुतएत नैका बि-
 ल. “छरि मध्ये सुनं थो खें जि थें अभिमान याए-
 फु” धका वफां अमित धाल. “छंत बां लाका नका
 सलच्यो लं छंत विचा याका पिचुका थिका बोबोस्या
 का सफा याना तअसानं छं के ज्याकाए मा गुलि थो
 यागु ख. छं त सुथ तेळं सिखलं चिना कुदुगु गाढाए
 धाना बाह्मित साएके गु जि खहे खना, अले हाकनं
 घउ नि घउ ति लिपा रूयू मजुतळे छं त ज्या या का
 तई धका वं न्हाप लाका” सलइत धाल “हा-
 कनं थोहे ख जि वासाइत नं धाएफु, तर वइत उ-
 लि विचा नंमया भिगुनं मनकु” धका वं धाल. अले
 वफां साइत धाल “सु व अन्न व आपा नएयो ह्य
 छख, छंगु दुरुया निरति छंत ज्यालगे जुधका वि-
 चा याना तल. ह्निछि या निकोछं केदुरु न्हानाकाइ
 छं ह्य मचात जुया चोपि बाळा चातए दुरु तोनेगु ह-

कू दएमागु लि, छं के दुरु न्हाएतेव अन थन मसी
 का अमित यं का तई". "हाकनं फइ इत धासा घाँ-
 ए हे मरु थाए पबते जएयंकी. हाकनं दएँ छको छंके
 तएँ खाना काई अकिं चाहे चिकुका सीते चो ना चो-
 ने मा. खिचा या धासा म्वाना चौतले झि चाहे म-
 जां न्हावेका चोने बले व हेलं चाएका चोने मा.
 सं छेपं धाएधासा छपिं फुक ज्याया निं तिं तया तपिं
 च्योत ख" धका वफां धाल. "जि धासालुमुक खोरे
 चोना चोनेगु ज्या याएम्वाएक सिंति नएत जित्वा-
 के सं हे दु. मालिकं जिनला मन ला, लिभा पाना
 याउँक चाना चों मचों जक विचा यावइ" धका व-
 फां धाल. तर छुं दिन् वना लि चिकुला थें कवल,
 च्वापो गात. मालिकह्य सिया बसं त ऋतु मव तले
 अन्न व घाँए मबुइगु जुया निंति व पशुत लुनका ल-
 हिना बचेयाना तए धइगु धंदा जुल. "आजि व फु-
 क सित गथे याना नका तए जित ज्याएत खाचो
 मजुइ पिं लिसें सि धएका छेवमाल धका व मालिक
 ह्यया मती तल. सल व वासा सि धेका छेव मज्यू,
 छाए धासा अमि के ज्या काँए मा, न्हाको खर्च जू

सानं अमित लहिना हे तएमा. हानं साँ आ च्वा-
पो गा बले आपा दुरु मब्यू सानं बसंत ऋतुइ मचा
बुइ, अले न्हुबूगु घाँए नएव सफ्रे जुयावइ; फइत प-
बैते घाँए चोका जक बाकि जुतले म्वाना चोनि;
च्वापो तसकं गा सानं जि अमित गंगु घाए बिया ल-
हिनातए, छाए धासा अमिगु तें मिया पोता दां पुले
मा. तर जिह्म फाँ धासा छे चोको नयाबिइ, वं फां-
इदा नं छुं याना बी मखु. वइतहे याकनं स्याना छेव
माल धका धाया व मनुषं वफा स्याना छेत.

फे व सूर्य. ३७

फस्या व सूर्य देया व निह्म सिया गुह्म बल्ला
धका ल्वापु जुल. उगु बखते हे लाका छह्म मनु उगु
लं वल. सुनां व मनुष्ययागु गा तोका बें तएके फइ
वइत हे बल्ला धएमा धका अमिसं थो खें दिकल.
न्हाप लाका फसं थफको बलं फें तचोकं वेका व-
इगु गा तोके त सोत. तर व मनुं थगु गा बल्लाका
हिना चोन. एनं वफसं वइगु गा तोके मफया अले
सूर्य द्योप्याहा वया लिभा थिका हल. व लिभा ज-

ति व मनुष्येइके जुका बिल. अंते व मनु तानो चा-
या थगु गा तोया बें तल.

दया तया ज्या याकेगु हे भिंगु युक्ति ख.

फइस्यागु छेंगु पुनाचोंह गुखिचा. ३८

गुगु काले फइस्यागु छेंगु भुना छह गुखिचा फइ
गले द्राहा वना, कुंका चान. छुं भतिचा लिपा बुं
थुवा द्राहा वया फइ छह स्याना नएत फइ बठाने
ल्यो बले, भाग्यें वं व गुखिचा हे ल्येल. व स्याना
स्वोयालि, गुखिचा धका सीव, वं वइत ककुते खिप-
तं चिना सिमा कचाए एखाया थकल. उगु लेंलं व
बले खं पि मनुष्यतसें वइके छाए फइ सिमाए ए-
खाया धका नेन. “मखु जि फतले ला फइस्या गु छें
गुं वस्तं पुना चोह जुसानं, गुखिचा हे जोना स्या-
ना एखाया” धका खुसिजुया ख्यायाना व मनुष्य
तत नेका छोट.

छ थअ मखुगु खअ छुना जुए मते.

फयाका धों व भउ. ३१

गुगु काले छह्म फयाका धों व छह्म भउव छगु खेले नाप लात, अपिं निह्म सिया राजकाजए आपा खँ छल्फल् जुल. “आ थउं कहे जुया चोंगु लडाई सेना झिपाखे बुनाहे वं सानं, जिगु ज्यू बचेयाएगु जि-के दोलं दो गु युक्ति दु. तर आ सत्रुत थुगु पाखेरं वल धासा छं छुयाए तेना” धका व भउयाके व फयाका धोलं नेन. “जिके छगु युक्ति दु व छगु युक्ति छुं लगे मजुल धासा जिज्यू बचे याए फइ मखु” धका व भउं व फयाका धों इत धाल, उगु बखतएहे लाका सिकारि खिचा छ बठां तसकं उना अमित कअव-ल. व भउ सिमा गए छता जक सअगु लिं व सिमा गया थाहा वन.

खने मदएका बिस्येवन गु बुद्धि मरुह्म फयाका धों इत ड्याना सिका रि खिचातसें स्यागु अनसि-मा कचाए चोना व भउं स्वोया चोन. गुह्म सिनं त-गु ग्यान् सया धका सेखि याइ वइत हे आपत परे जुइ. गुह्म सिनं जये याएफइ उह्म ह्येते सअ धाएमा

अर्कि ज्या लगे जुगु बां लाका सएका तयागु छगु
हे जक ग्यान जुसानं ज्यालगे जू.

गोंग व फ्याका धों ४०

छह्य गोंग सिमा कचाए जुना हाला हल. अले
फ्याका धोंलं व गोंग इत खना वइत नए दुसा ज्यू
गु ख धका मती तल. तर व गोंग धासा के बोया वे
फु सानं व फ्याका धों च्वे गया वने मफु. अर्कि
हेका व गोंग इत कोकाएत “ छं खवर छगु न्यौला
धका ” वं नेन “ छु , खवर दु धका व गोंग नेन
“ पशुतेव पन्छितेव ह्यापां निसें बैरिभाव जुया ल्वा-
पु जुया वगु, आ मेल जुइ धुंकल ” धका व फ्याका
धोलं धाल. “ छं आमथें धासिलि, आमगथे आमथे
जुल ख जित कं ” धका व गोंग धाल. पशुत व प-
न्छित छगु खेले नापलाना आवलिं छु काल्तक बै-
रिभाव तोता सकलें मिलेजुया चोनेगु धका कोछित.
आ श्लि चाहनं ह्निहनं ग्याए म्वाल. गुखिचां फइया
मचा स्याना नइ मखुत. फ्याका धोलं दुगुया मचास्या
इ मखुत, भउलं छुइत स्याइ मखुत. खिचानं फइतेत

उना ड्याइ मखुत. आवलिं सकलें याउंक चोने दइ
जुल; अर्कि छनं काहा वा छं थों न्हुगु बन्दोवस्त ने
ना खुसि ताल जुइ ” धका व फयाका धोलं धाल.

व गोंगलं आपा खं महा वं ककु थएक ता
हाका हीका सतिले सुं सवुत खना छुत.

“ छं छुं खना ” धका व फयाका धोलं नेन “छा
ए, जिं सिकारि खिचा छ पुचो बइचोंगु खनेदु; सख्ये
अपिं धुगुलं वया, छं धागु खवर कं बल जुइ ” ध-
का व गोंगं धाल.

“ आसा जि वने माल ” धका व फयाका धोलं
धाल.

“ झाए मते जी छिथाए के वोया वे तेल, आ
पशुते व पन्छि ते व मेल जुइ धुंकालि, खिचात ख-
ना ग्याना दि म्वा ” धका व गोंगं धाल “मखु छा
एधासा, आमे से झिहो छहसे थो खवर मस्यूने जु
इ ” धका व फयाका धोलं धाल.

स्वर्ग कुतु वया ह्ला वसा झिसं भारत झंगत ला
ए दर्ई. हाकनं छं चन्द्रमा द्योतनं जित कुराधुनि या-
शु दे का तगू धका धासा नं ज्यू छाए धासा स्वर्ग कु

तु वइ बले व नं नएत दई धका ” गोंगल व फ्या-
का धों इत धाल

गुखिचा व फइया मचा ४१

छन्हु तानो खुन्हु छह्म गूं खिचा प्याचाया प-
र्व च्वे लं वया चोंगू यचुगु ल तों वन. संयोगं छह्म
फइया मचा वया भतिचा के चोना चोंगू व गू-
खिचां खन. व गुखिचां वइत नएगु मती तल. तर छुं
तोह मदएका गथे व फइया मचा स्याना नए धइगु वया
मने वन. अर्कि व फइया मचाइत थमनं सत्रु धका धा
एमाल अले सत्रुइत योथे याएजी धका वं मती तल.
“खु सि सीलं चिलाहुं, छं आमकन चोना ल बुलु-
का ज्यूगुलिं जि बुलुगु ल तोनेमाल”. धका व गुंखि
चां व फइया मचा इत धाल. ल व गुं खिचा चों था-
सें लं फइया मचा चों थासें को न्हाना वया चों गु-
लिं “ग थे जिं लतोनांछि गुखीचाइथा ल बुलुइ” धका
व फइया मचां साधु जुया धाल. “जि प्वा दं का ल
तोने मधुं का छं आम थे हनेमा मानेमा मदएक ल-
तोने त स्वे ज्यूला धका” व गुंखिचां धाल. “जि म-

एगु धा तोनेगु धा जिचिकिधिगुलि मांइगु दुरु
तोने दुसा चा, ल आतले तोने म्वानि, अकिं छि
योथे ल तोना दिसँ” धका अले व फइया मचां धाल
“आम खँ हेथे जुसानं थगुने छं जित व जिमि जा-
तिफुकसित बो ब्यूगु दु” धका व गुखिचां धाल.
“अले जि बुहे मबू नि” धका व गुखिचां धाल. “छ
पिं मुखपिं फुकफइतए खवा उथें उथें चों बोब्यूह
छला मेह्ल ला धका गथे सीके. बोब्यूह छ मखुसा
छमां जुइ का उकि लु पांगु दू, अकिं छंत थन
लं छवे बी मखु” धका व गुखिचां धया व बिचा-
राह फइया मचाइत कअ वना स्याना नल.

दुःख बीपिं बा नाम् याइपिसं मखुगुहे हेथि
न्यागुं तोह लुइका दुःख बिया नाम् याएफु.

व्यांचात व अमि जुजु. ४२

हाप न्हाप इगु काले व्यांचात सकलें नाप लाना
अमित जुजु छह छोयाहका धका अमिसं देके फोन.
“सिछकु वांछोयाहया आमहे का छमित साधुह भि
ह जुजु धका” देबं धाल. व जुजु जुइह सि कोचा

लखे वां छोया हअ बले छवा प्रां ग स व गुलि ब
 खना व्यां त ग्यात. गुह्यं भेते बिसेवन गुह्यं घांसे बि-
 से वन. ताबे तलं वइत स्वे छार्पि अन सुं हे मंत. लि
 पा अमिसं व सि जुजु सुं क ममं सें चौना चों गु
 खने व वजुजु देना चान धका अमिसं पासा पित धा
 ल. सुं वया चाक छिनं सोवल. गुह्यं व याथाए थेंक
 वल. लिपा जुजुं ला छह्य छह्य याना वया दुगाह्यए
 तिन्हुया वन; अतें वइत अ मिसं हेला यात.

अकिं अमिसं तसकं काएँ काएँ हाला ज्यूदुह्य
 सनेफुह्य जुजु छोया हका धका देके फोन. देवं अले
 अमित तन्हि ह्य न्या छह्य छोयाहल. व नं अमिसं
 स्वे बले साधु जुल. हाकनं स्वोकगू बखते अमित म
 न बलाह्य जुजु छोइ हका धका अमिसं बिंति यात.
 थुगु बखते देवं अमित सारस् जुजुयाना छोया हल.
 व सारसं न्हि न्हि व व्यांत नया छह्य जक व्यां वा
 कि याना बिछ. जिपिं थअपिं तुं बां लाका चौना
 चानेगु बुद्धि दुगु जूसा, जिमिगु मुळुके राज्काज् या
 बंदोबस्त थिति याना ल्होनिपिं सुं मागुहे मखु. आ जि-
 मिसं म्वाएकनं थपिं तुं मिंछ जुया राज्काज् या बंदो

बस्त थिति मया सें म्वाह्य जुजु माळा गुळि जिमित था
पाचो नाम् जुळ धका” व बाकि ह्य व्यानं धाल.

हरिण, को व गुंखिचा ४३

छह्य गुखिचां छह्य ल्होह्य हरिण् खना वयात गुथं
याना नए धइगु बया मने वन. अर्कि बगुखिचा वइथाए
थीक वना वइत सन्मान याना व हरिण् लिसें त्वाए-
चिन. “आहा खुसिगुदिन छं थन सु वोना हया”
धका सतिले वोया वोह्य कों धाल. “व भिह्य गुखिचा
ख” धका व हरिणं वइत धाल “याद या! वइत बि-
श्वास याए मते” * धका व कोखं व हरिणइत धाल.
एनं व हरिणं व कोख्यागु सें वास्ता मत, तर व गु-
खिचां वइत पाकेजुगु छो बुया चोंगु बुई जया नएत
वने नु धका धागु खएँ व मानें जुया वना चोन. अळे
अन बुई खोर लुना तगुलि व बिचारा हरिण यागु
तुति काका चोन “आभिजुळ, छाएधासा व हरिणस्या
ना येंकि बळे कें व बाकि जुगु नएदइ ” धका व गु-
खिचाया मती तळ. व कोनं थ ह्यापा इह्य पासा ह-
रिण इथा वोया वन, तर वें थ पासाइत लुं मदत् बी.

मफु. कहेखुन्हु पासो तइतह्य मनु चुपि काहाति जो-
ना व हरिण् स्याएत अन वळ. “छं गु ज्युया माया
कासा, सुंक मसंसे सि लुना चो, जि का हाळेत
कनं दना छं फको याकनं बिसे हुं” धका व कोखं
वइत अर्ति बिल. अकिं व हरिण् गोतुळा सास फिना
बिस्वा तिसिया तुति झळं का चोना चोन. व मनु अ-
न वया सो बळे वं व हरिण् इत सित धका चोन.
व हरिण् इत जाळं फेना जा थ्याएत व निपळा पेप-
ळा छखेर वन. उगु बखते हे लाका कोखं हागु स-
ताए व फको नं याकनं व हरिण् व्वां वन. उगु ब-
खते हे लाका व गुखिचा भवे नएत सोवळ. व महुं
व गुखिचा खना तं चाया कठिं दाया स्याना बिल.
बे इमानि शुद्ध सिनं याएत स्वइ वं तु नास्

जुई.

पति व दोहों. ४४

गुगुं काळे छम्ह बिचारा पति छम्ह दोहों या
नेकु छि जुत. जिं छियु नेकु चोकाए जिमने योंयें के
तुइ धुन; जि चेनां छित स्यात्तुसा छि धाँएव जि

दना बने धका व पतिं वईत धाल. “छंके बुद्धि या-
सिवे मिहिन् गु बिचार दुम्ह स्वका; धार्थे धाए धासा
छ गन चोन धका जिं सिहे मस्यू आ दनिगु बस्येत
जिं छंत लुमंके मखु” धका व दोहो लं धाल. थु-
लि धया कथनं थगु छयों संका मेच फेया व पति-
त स्याना बिछ.

थगु स्वों केनिम्ह झंग मुख धाएमा. अकिं थ-
गु मती तयागु खं थ सञ्जित कने मत्यो.

भुजिं व फाकाचा (लापाचा) ४५

छम्ह भुजिं बहानि मुरबाइगु थळया सिथे
जूबन. वं व मुरबा सागु तोता वने मफया ननं के
मुरबा नएत वन. तर अंते झं ग लाळे पेपुं ये व
भुजिं या तुति उकि पेपुन. “छंत आम थे हे जुइ-
मा छं आम जागु चिकि पुगु तुति जुह्म मुरबाया
थळे गये जोगेजुया वनेफइ धका बिचायाना” धका
सतिले सं बोया चोह्म फाकाचां धाल.

भतिचा लिपा वहे फाकाचां वहे कोठाए च्या-
कातगु मत खना रकिया जती बोया वन. अंते वया

मिस्रा बुलुया वना मतया ज्वालाएहे तिन्हुया वना
मित. “क्या थो गथे जुळ छं मी लिसें ह्येते यो थें
जित नकतिर्नि मुरझाया सवा क्या दोंकागुल्या
निर्ति जित बो ब्यूह्य या थअ थुजागु बुद्धि ला” ध
का व खंह्य भुजिनं घाल.

झिसं थपासा पिनिगु दोष् दु धका खिये; तर
झिसं झिगु तुं धासा खंके मफु.

बुढिह्य फ्याकाधों व वया मचा. ४६

छह्य बुढिह्य फ्याकाधों व वया मचा खा तैतगु
चुके द्वाढाँ वना फुक खाचात स्यानाविल. मचाह्य
फ्याकाधोंलं आहे फुक खाचात स्यानार्षि नया छेव
धका घाल. झी भाग्य दत्त तर एनं झिसं थअगु पुजि
छकोलं फुका छेव मत्यो; छुं लेंका तया झी नए मा-
लेवनअवे” धका बुढीह्य फ्याका धोलं घाल. “आमखें
जित सेने म्वा, हाकनं खा पुळां जुळ धाएव साड
मखु अर्कि जिजा आहे नएफको नया छेव, झिसं थो
यानागु बुई चोंपिसं खन धाएव झीत अवस्य अमि
सं माला स्वइ” धका व अदप् मकाह्य मचाह्य फ्या-

का धोलं धाल. अले व मचाह्म फयाकाधोलं व खा-
याला उल्लिमळि नळकि आपा नगुळि प्वाळे थें कहे
धुमु न्ह्याना वने मफया घौ निघौ लिपा व सिनावन.

व बुढीह्म फयाकाधौ मति चा नया वना, लि-
पा हाकनं न व बळे मनुष्यतसें वइत खना स्या-
नाविळ.

“हेथिन्यागु बैश यानं दोष् दु अर्थात् मचातेनं
दोष् दु बुढा बुढि तेनं दोष् दु. अर्थें तुं तुइगु भुती हा-
कुगु फुति दु, न्हिने स्या चा नं दु; सुखया लि दुःख
नं दु खर्नि धका धया” व बुढिह्म फयाकाधौ सित.

मनु व माक. ४७

पुर्वे छह्म मनुया माक छह्म लहिना तळ. व
माकळें वयागु नसा वा सिसाफल् लिभाळें पाना त-
इ बळे अंगत ख्याना छोइ. छन्हु व मनु मध्यांने दे-
न. व माकळें वया ख्वाळे जुर्पि भुर्जि ख्याना. बीत
व व लिंक फेतुना चोन. छह्म भुर्जि वया व मनुख्या
ह्मास्या चोकाण जुत; व माकळें वान्हाया केना वइत
ख्याना छेत. अले हाकनं व भुर्जि व मनुष्या मने

जुवन. थो खना व माक तं चासा लोहो छग हना
 भुजिनेत सिका केका बिल. व तगोगु कोहोतं तसकं
 केक गुलि वं मनुया वाका सोधुल.

तं उपोह्य व विचार परुह्य पासा सत्रु या सि
 वे मभि.

इती

स्वर.

अआ ईउ ऋॠ लृॠ एऐ ओऔ अंअः

व्यंजन

क ख ग घ ङ, च छ ज झ ञ, ट ठ ड ढ ण, त
थ द ध न, प फ ब भ म, य र ल व, श ष स
ह, क्ष त्र ज्ञ.

क का कि की कु कू के कै को कौ कं कः
ख खा खि खी खु खू खे खै खो खौ खं खः
ग गा गि गी गु गू गे गै गो गौ गं गः
घ घा घि घी घु घू घे घै घो घौ घं घः
ङ ङा ङि ङी ङु ङू ङे ङै ङो ङौ ङं ङः
च चा चि ची चु चू चे चै चो चौ चं चः
छ छा छि छी छु छू छे छै छो छौ छं छः
ज जा जि जी जु जू जे जै जो जौ जं जः

म् मा मि भी भु ब्रु भे भै भो भौ भं भः
 ज्ञ ज्ञा जि जी जु ब्रू जे जै जो जौ जं जः
 ट टा टि टी डू द्रू टे टै टो टौ टं टः
 ठ ठा ठि ठी ठु ठ्रू ठे ठै ठो ठौ ठं ठः
 ड डा डि डी डू द्रू डे डै डो डौ डं डः
 ढ ढा ढि ढी ढु ढ्रू ढे ढै ढो ढौ ढं ढः
 णा णा णि णी णु ण्रू णे णै णो णौ णं णः
 त ता ति ती तु त्रू ते तै तो तौ तं तः
 थ था थि थी थु थ्रू थे थै थो थौ थं थः
 द दा दि दी दु द्रू दे दै दो दौ दं दः
 ध धा धि धी धु ध्रू धे धै धो धौ धं धः
 न ना नि नी नु न्रू ने नै नो नौ नं नः
 प पा पि पी पु प्रू पे पै पो पौ पं पः
 फ फा फि फी फु फ्रू फे फै फो फौ फं फः
 ब बा बि बी बु ब्रू बे बै बो बौ बं बः

भ भा भि भी भु भू भे भै भो भौ भं भः
 म मा मि मी मु मू मे मै मो मौ मं मः
 य या यि यी यु यू ये यै यो यौ यं यः
 र रा रि री रु रू रे रै रो रौ रं रः
 ल ला लि ली लु लू ले लै लो लौ लं लः
 व वा वि वी वु वू वे वै वो वौ वं वः
 श शा शि शी शु श्रू शे शै शो शौ शं शः
 ष षा षि षी षु षू षे षै षो षौ षं षः
 स सा सि सी सु सू से सै सो सौ सं सः
 ह हा हि ही हु हू हे है हो हौ हं हः
 क्ष क्षा क्षि क्षी क्षु क्षू क्षे क्षै क्षो क्षौ क्षं क्षः
 त्र त्रा त्रि त्री त्रु त्रू त्रे त्रै त्रो त्रौ त्रं त्रः
 ज्ञ ज्ञा ज्ञि ज्ञी ज्ञु ज्ञू ज्ञे ज्ञै ज्ञो ज्ञौ ज्ञं ज्ञः

୧ ୨ ୩ ୪ ୫ ୬ ୭ ୮ ୯ ୧୦
 ୧୧ ୧୨ ୧୩ ୧୪ ୧୫ ୧୬ ୧୭ ୧୮ ୧୯ ୨୦
 ୨୧ ୨୨ ୨୩ ୨୪ ୨୫ ୨୬ ୨୭ ୨୮ ୨୯ ୩୦
 ୩୧ ୩୨ ୩୩ ୩୪ ୩୫ ୩୬ ୩୭ ୩୮ ୩୯ ୪୦
 ୪୧ ୪୨ ୪୩ ୪୪ ୪୫ ୪୬ ୪୭ ୪୮ ୪୯ ୫୦
 ୫୧ ୫୨ ୫୩ ୫୪ ୫୫ ୫୬ ୫୭ ୫୮ ୫୯ ୬୦
 ୬୧ ୬୨ ୬୩ ୬୪ ୬୫ ୬୬ ୬୭ ୬୮ ୬୯ ୭୦
 ୭୧ ୭୨ ୭୩ ୭୪ ୭୫ ୭୬ ୭୭ ୭୮ ୭୯ ୮୦
 ୮୧ ୮୨ ୮୩ ୮୪ ୮୫ ୮୬ ୮୭ ୮୮ ୮୯ ୯୦
 ୯୧ ୯୨ ୯୩ ୯୪ ୯୫ ୯୬ ୯୭ ୯୮ ୯୯ ୧୦୦

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦
૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦
૨૧	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦
૩૧	૩૨	૩૩	૩૪	૩૫	૩૬	૩૭	૩૮	૩૯	૪૦
૪૧	૪૨	૪૩	૪૪	૪૫	૪૬	૪૭	૪૮	૪૯	૫૦
૫૧	૫૨	૫૩	૫૪	૫૫	૫૬	૫૭	૫૮	૫૯	૬૦
૬૧	૬૨	૬૩	૬૪	૬૫	૬૬	૬૭	૬૮	૬૯	૭૦
૭૧	૭૨	૭૩	૭૪	૭૫	૭૬	૭૭	૭૮	૭૯	૮૦
૮૧	૮૨	૮૩	૮૪	૮૫	૮૬	૮૭	૮૮	૮૯	૯૦
૯૧	૯૨	૯૩	૯૪	૯૫	૯૬	૯૭	૯૮	૯૯	૧૦૦
૧૦૧	૧૦૨	૧૦૩	૧૦૪	૧૦૫	૧૦૬	૧૦૭	૧૦૮	૧૦૯	૧૧૦
૧૧૧	૧૧૨	૧૧૩	૧૧૪	૧૧૫	૧૧૬	૧૧૭	૧૧૮	૧૧૯	૧૨૦

एक	१
दश	१०
सत	१००
सहस्र	१०००
अयुत	१००००
लक्ष	१०००००
दशलक्ष (नियुत)	१००००००
कोटि	१०००००००
दशकोटि	१००००००००
वृन्द	१०००००००००
सर्व	१००००००००००
निर्व	१०००००००००००
शङ्क	१००००००००००००
पद्म	१०००००००००००००